

В. В. АНТОНЕНКО*

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ СПІЛЬНОЇ
УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКО-БІЛОРУСЬКОЇ
ВИСТАВКИ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ**

19 вересня 2013 р. у Центральному державному архіві громадських об'єднань України у рамках заходів до Дня партизанської слави презентовано виставку маловідомих архівних та фотодокументів “Документальні свідчення партизанської війни”. Особливістю цьогорічної експозиції є її міжнародний характер. Виставка підготовлена на виконання Плану спільних заходів Державної архівної служби України та Федерального архівного агентства (Російська Федерація) на 2011–2013 роки. До експозиції увійшли разом із документами Центрального державного архіву громадських об'єднань України матеріали з фондів державних архівів Російської Федерації (Російського державного архіву соціально-політичної історії, Російського державного військового архіву, Російського державного архіву кінофотодокументів) та Республіки Білорусь (Національного архіву Республіки Білорусь, Білоруського державного архіву кінофотофонодокументів).

Комплекс документів із історії партизанської боротьби у тилу ворога почав формуватися ще за часів війни. Керівництво Центрального та Українського штабів партизанського руху неодноразово віддавало розпорядження щодо накопичення і збереження документів про партизанський рух та окупаційний режим, ведення щоденникових записів про бойову та диверсійну діяльність партизанських загонів і з'єднань. А тому донині поряд із документами керівних органів СРСР та УРСР, які спрямовували діяльність радянського руху опору з центру, збереглися архівні матеріали, що висвітлюють хід партизанської боротьби зсередини.

З метою всебічного висвітлення партизанської війни в експозиції виставки представлено постанови Державного комітету оборони СРСР, ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, Народних комісаріатів оборони та внутрішніх справ СРСР, накази по Центральному та Українському штабах партизанського руху; оперативні плани дій партизанських загонів, доповідні записки про хід боротьби з окупантами, шифротелеграми і радіограми, листування ЦШПР, УШПР і БШПР та командування партизанських загонів; агітаційні листівки, що поширювалися серед місцевого населення тощо. Більшість документів тривалий час мали гриф

* *Антоненко Вікторія Володимирівна* – архівіст I категорії відділу використання інформації документів Центрального державного архіву громадських об'єднань України.

Виступає Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург.
Поруч (зліва направо): заступник Голови Ради Організації ветеранів України
Б. М. Балмасов, директор ЦДАГО України О. Г. Козіна, голова Комісії
з питань колишніх партизанів Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років при
Верховній Раді України В. Ф. Римар, директор Національного архіву
Республіки Білорусь М. К. Рудаковський. 19 вересня 2013 р.

“Таємно” і “Цілком таємно”. На багатьох із них – підписи та резолюції відомих державних, партійних та військових діячів, зокрема Й. Сталіна, М. Хрущова, П. Пономаренка, Г. Жукова, М. Ватутіна, Р. Малиновського, І. Конєва, К. Ворошилова та ін.

Документи дозволяють відтворити процес зародження партизанського руху; створення його керівних органів – Центрального, Українського та Білоруського штабів партизанського руху; взаємодію з фронтами діючої армії; співпрацю українських і білоруських партизанів; роль українських партизанів у розгортанні руху опору на території Чехословаччини, Угорщини, Польщі та Румунії.

Так, організацію боротьби в тилу німецьких військ в перші дні війни розкривають постанови ЦК ВКП(б) та РНК СРСР про формування у прифронтових областях партизанських загонів, диверсійних та винищувальних груп для дезорганізації зв’язку і транспорту німецької армії, її військових частин, боротьби з парашутними десантами і диверсантами на окупованій території України, всебічної допомоги регулярним частинам радянської армії. Про імена перших учасників радянського руху опору можна дізнатися з наказів про затвердження особового та командного складу Путивльського та Чернігівського партизанських загонів за підписами С. Ковпака та Ф. Орлова.

Директор Національного архіву Республіки Білорусь М. К. Рудаковський (виступає).
19 вересня 2013 р.

Особливу увагу привертають архівні документи, які висвітлюють організаційні засади партизанської боротьби в тилу німецьких військ – постанови Державного комітету оборони СРСР про створення Центрального та регіональних штабів партизанського руху, визначення територіальних меж їхньої діяльності, структури і штатів.

Інформаційно насиченими є архівні матеріали, які ілюструють безпосередньо хід та результати бойових дій партизанів на окупованій території України, агітаційну та пропагандистську діяльність учасників руху опору як на початковому етапі війни, так і після “великого перелому”, що намітився наприкінці 1942 – на початку 1943 рр. внаслідок поразки німецьких військ під Сталінградом. Значний інтерес у цьому контексті становлять повідомлення начальника ЦШПР П. Пономаренка Й. Сталіну від 5 березня 1943 р., довідки начальника УШПР Т. Строкача про кількісний склад українських партизанів, оперативні плани розвитку партизанського руху та активізації дій його учасників у 1943–1944 рр.

Уперше широкому загалу презентуються німецькі документи – графіки та діаграми з огляду розвитку партизанського руху на окупованій території СРСР, складеного Головним командуванням німецької сухопутної армії, які свідчать про посилення партизанського руху на теренах України.

Не менш цікавими є матеріали виставки про взаємодію УШПР та БШПР, зокрема у питаннях мобілізації білоруського населення до скла-

Перший заступник Голови Державної архівної служби України В. М. Воронін (справа) і директор ЦДАГО України О. Г. Козіна (зліва) спілкуються з представниками Ради Організації ветеранів України. 19 вересня 2013 р.

ду українських партизанських загонів. Приділено увагу також спільним діям партизанських загонів та з'єднань з військами Червоної Армії під час визволення території України. Так, витяг із плану захоплення переправ через річки Дніпро і Десна, затвердженого командувачем військами Воронежського фронту генералом армії М. Ватутіним та членом Військової ради М. Хрущовим 15 вересня 1943 р., засвідчує участь близько 12 тис. бійців партизанських загонів у військових операціях зі звільнення Києва.

Разом з архівними документами у експозиції представлено також фотоматеріали періоду Великої Вітчизняної війни – світлини, на яких зафіксовані не лише головні очільники партизанського руху опору (Т. Строкач, С. Ковпак, С. Руднев, О. Федоров, М. Попудренко, О. Сабуров, В. Бегма), але й бійці-партизани, чий імена не стали загальновідомими, хоча їхній внесок у перемогу над німецької армією не менш вагомий.

Відкрила презентацію виставки директор ЦДАГО України О. Г. Козіна. На захід завітали Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург, радник Посольства Російської Федерації в Україні П. Г. Карпов, голова Представництва російської співпраці в Україні К. П. Воробйов, директор Національного архіву Республіки Білорусь

Директори та співробітники архівів, представники громадськості під час відкриття виставки. 19 вересня 2013 р.

М. К. Рудаковський, заступник директора Білоруського державного архіву кінофотофонодокументів О. М. Гриневич, директор Національного науково-дослідного інституту українознавства і всесвітньої історії Міністерства освіти і науки України, доктор історичних наук А. С. Чайковський, голова Комісії у справах колишніх партизан Великої Вітчизняної війни при Верховній Раді України В. Ф. Римар, заступник Голови Ради організації ветеранів України, голова Комітету ветеранів військової служби Б. М. Балмасов, директори та працівники архівів, науковці, представники ЗМІ та громадськості.